

Maloljetne osobe kao počinitelji kaznenih djela s osvrtom na imovinske delikte

Stepić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:577593>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-18**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA**

Maja Stepić

**MALOLJETNE OSOBE KAO POČINITELJI KAZNENIH
DJELA S OSVRTOM NA IMOVINSKE DELIKTE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, lipanj 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA**

Maja Stepić

**MALOLJETNE OSOBE KAO POČINITELJI KAZNENIH
DJELA S OSVRTOM NA IMOVINSKE DELIKTE**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: Doc. dr. sc. Reana Bezić

Zagreb, lipanj 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojmovno određenje maloljetničke delinkvencije	2
2.1. <i>Definiranje maloljetnika i maloljetničke delinkvencije u zakonodavstvu</i>	2
2.2. <i>Definiranje maloljetnika i maloljetničke delinkvencije sa stajališta društvenih znanosti</i>	6
3. Fenomenologija maloljetničke delinkvencije	9
4. Kaznena djela protiv imovine	16
5. Etiologija maloljetničke delinkvencije	20
5.1. <i>Činitelji rizika</i>	20
5.2. <i>Činitelji zaštite</i>	24
6. Zaključak	26
Popis tablica	28
Popis grafikona	28
Literatura	29

Maloljetne osobe kao počinitelji kaznenih djela s posebnim osvrtom na imovinske delikte

Sažetak:

Tema ovog rada su maloljetnici kao počinitelji kaznenih djela s osvrtom na imovinske delikte. Cilj rada je steći uvid u obilježja maloljetnika kao počinitelje kaznenih djela i njihova kaznena djela, što uzrokuje delinkventnost i što na kraju utječe na stvaranje kriminaliteta u odrasloj dobi jer znanjem o ovoj pojavi postoji veća šansa za njegovom prevencijom. U objašnjavanju ove pojave važnu ulogu imaju rizični i zaštitni čimbenici, koji stručnjacima uvelike pomažu u određivanju tretmana i prevencije. U hrvatskom zakonodavstvu najveću ulogu ima Zakon o sudovima za mladež, koji maloljetnike definira kao osobe u dobi od 14 do 18 godina. Proučavajući različite statistike u Hrvatskoj, primjetno je da se u razdoblju od 2015. do 2022. godine svake godine smanjuje broj prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba. Maloljetnici najčešće čine kaznena djela protiv imovine, a unutar te kategorije najčešće čine krađu i tešku krađu, koji su također u silaznom trendu po broju počinjenja. Najviše zabilježenih kaznenih djela je u zagrebačkoj, a najmanje u virovitičko-podravskoj policijskoj upravi. U omjeru muških i ženskih počinitelja, muški počinitelji su najviše zastupljeni, ali se broj ženskih počiniteljica povećavao zadnjih nekoliko godina.

Ključne riječi: maloljetnici, kaznena djela, imovinski delikti, fenomenologija, etiologija.

Minors as perpetrators of criminal acts with special reference to property crimes

Abstract:

The topic of this work is juveniles as perpetrators of criminal acts with reference to property crimes. The aim of the work is to gain insight into the characteristics of juveniles as perpetrators of criminal acts and their criminal acts, which causes delinquency and which ultimately affects the creation of criminality in adulthood, because knowledge about this phenomenon has a greater chance of preventing it. In explaining this phenomenon, risk and protective factors play an important role, which greatly help experts in determining treatment and prevention. The biggest role in Croatian legislation is played by the Law on Youth Courts, which defines minors as persons between the ages of 14 and 18. Studying various statistics in Croatia, it is noticeable that in the period from 2015 to 2022, the number of reported, accused and convicted persons decreases every year. Juveniles most often commit criminal offenses against property, and within that category they most often commit theft and aggravated theft, which are also in a downward trend in terms of the number of crimes committed. The most recorded criminal offenses are in the Zagreb police department, and the least in the Virovitica-Podravine police department. In the ratio of male to female offenders, male offenders are the most represented, but the number of female offenders has been increasing in the last few years.

Key words: minors, criminal acts, property crimes, phenomenology, etiology.

Izjava o izvornosti

Ja, Maja Stepić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Maja Stepić, v.r.

Datum: 13.06.2023.

1. Uvod

Kriminalitet je pojava koja je prisutna u svim zemljama i kulturama stoga je oduvijek bila predmet interesa za mnoge stručnjake u različitim disciplinama. Ona predstavlja sva kaznena djela koja se dogode na nekom području u određenom vremenskom razdoblju (Singer, 1994., prema Doležal, 2014.). Zbog toga se razvila kriminologija, znanstvena grana koja se bavi proučavanjem uzroka, naravi, opsega i kontrole kriminalnog ponašanja pojedinca i društva (Doležal, 2017.), a predmet njenog proučavanja čine pojavni oblici (fenomenologija) i uzroci (etiologija) (Derenčinović i Getoš, 2008.). Zasebnu granu kriminaliteta čine upravo kaznena djela počinjena od strane maloljetnika, skupine počinitelja koji i predstavljaju temu ovog rada. Za razumijevanje ove teme važno je razlikovati pojmove dijete i maloljetnik, jer su upravo maloljetnici tema ovog rada. Vrlo blizak pojam ovoj temi je i delinkvencija, pojava koja se odnosi na društveno opasna djela koja su putem zakona predviđena kao kaznena, odnosno to je ponašanje suprotno vjerskim, pravnim i običajnim pravilima ili moralnim standardima nekog društva koje time ugrožava miroljubivo življenje članova te zajednice.¹ Maloljetnička delinkvencija podrazumijeva kažnjiva ponašanja počinjena od strane osoba mlađih od 18 godina života.² Ona je nedruštveno i protudruštveno ponašanje osobe, odnosno opasna pojava i složen pravni, ekonomski, sociološki, obiteljski, medicinski, općedruštveni i drugi problem. Takve mlade osobe često karakterizira asocijativnost, nasilnost, neprijateljski stavovi prema drugima, emocionalna i socijalna nezrelost, egocentričnost, nepoštivanje autoriteta, prkos, neposlušnost i brojne druge osobine (Jašović, 1983., prema Paušek i sur., 2017.). Ovoj pojavi se posvećuje velika pozornost jer je mnogobrojnim kriminološkim istraživanjima utvrđeno da određeni dio maloljetnih počinitelja kasnije u životu postanu kriminalci i višestruki recidivisti (Singer i sur., 2002., prema Radetić-Paić i Maružin, 2009.). Stoga je cilj ovog rada steći uvid u obilježja maloljetnika kao počinitelje kaznenih djela i njihova kaznena djela, što uzrokuje delinkventnost i što na kraju utječe na stvaranje kriminaliteta u odrasloj dobi jer znanjem o ovoj pojavi postoji

¹ Delinkvencija. Posjećeno 13.3.2023. na mrežnoj stranici <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14390>

² Maloljetnička delinkvencija i zakonska podloga. Posjećeno 25.2.2023. na mrežnoj stranici <https://mup.gov.hr/savjeti-281567/nasilje-281582/djeca-i-maloljetnici-741/maloljetnicka-delinkvencija/maloljetnicka-delinkvencija-i-zakonska-podloga/281954>

veća šansa za njihovom prevencijom. Svrha ovog diplomskog rada se može prepoznati u korisnosti stvaranja novog preglednog rada koji će obuhvaćati najnovija istraživanja i statističke podatke te time doprinijeti ovoj znanosti. Mnogi stručnjaci u različitim profesijama mogu imati koristi od ovakvog rada, a jedni od njih su upravo socijalni radnici. Povezanost ove teme i socijalnog rada je velika jer se socijalni radnici često susreću s ovom skupinom korisnika u svom radu, najčešće u Hrvatskom zavodu za socijalni rad. Kako je doba adolescencije obilježeno znatiželjom, neznanjem, riskiranjem i isprobavanjem novih stvari, socijalni radnici su ti koji imaju veliku ulogu u osvještavanju rizika kod mladih osoba i, ako je potrebno, poduzimanju mjera kako bi se vratili na pravi put i ostavili delinkventno ponašanje iza sebe.

2. Pojmovno određenje maloljetničke delinkvencije

2.1. Definiranje maloljetnika i maloljetničke delinkvencije u zakonodavstvu

Maloljetnička delinkvencija se kao pojam pojavljuje tek u drugoj polovici 19. stoljeća kada je zaključeno kako bi funkcija kaznenog prava prvenstveno trebala biti zaštita maloljetnih osoba i njihovih prava (Derenčinović i Getoš, 2008.). Nakon više od stoljeća i pol, maloljetničko kazneno pravo ima sve veću važnost i vrijednost te se smatra posebnim i odvojenim dijelom kaznenog prava koji obuhvaća materijalno pravni, procesno pravni, kaznenopravni izvršni položaj maloljetnih počinitelja koji se uvelike razlikuje od pravnog položaja punoljetnih počinitelja kaznenih djela (Zagorec, 2017.). Kako bi u potpunosti razlikovali maloljetničko kazneno pravo, prvotno je potrebno razgraničiti pojmove djeteta i maloljetnik. Prema Konvenciji o pravima djeteta, djeteta je svaka osoba mlađa od osamnaest godina, osim ako zakonom nije drugačije izrečeno (1989.). Prema hrvatskom zakonodavstvu, osoba se smatra djetetom sve do njegove navršene dobi od četrnaest godina te ona nije kazneno odgovorna, protiv nje se ne pokreće sudski postupak niti se primjenjuju odgojne mjere namijenjene maloljetnicima. Oni koji imaju kaznenu i prekršajnu odgovornost su upravo maloljetne osobe.² U hrvatskom kaznenom pravu, odnosno prema Zakonu o sudovima za mladež, maloljetnom osobom se smatra osoba koja u vrijeme počinjenja kaznenog djela ima između četrnaest i osamnaest godina. Zakon ih dodatno razgraničava na mlade i starije maloljetnike. Mlađi maloljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila četrnaest godina, ali ne i šesnaest. S obzirom na to, mogu mu se izreći odgojne i sigurnosne mjere. Stariji maloljetnik je

osoba koja je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršila šesnaest godina, ali ne i osamnaest. Takvom maloljetniku se mogu izreći odgojne mjere, sigurnosne mjere te maloljetnički zatvor ukoliko je zakonom propisana kazna zatvora od tri godine ili teža kazna. Kako bi ih se dodatno razgraničilo, važno je istaknuti i mlađeg punoljetnika odnosno osobu koja je u vrijeme počinjenja djela navršila osamnaest godina, ali ne još dvadeset i jednu godinu. Važan dio u definiranju maloljetnika i maloljetničke delinkvencije u hrvatskom zakonu čine upravo odgojne i sigurnosne mjere kojima se nastoji djelovati odgojno, zaštitnički i na osjetljiv način. Odgojne mjere su jedan od najvažnijih alata za rad s maloljetnicima, a njima se nastoji pružiti zaštita, briga, pomoć i nadzor na način da se utječe na njegov odgoj, razvijanje ličnosti i poticanje suzdržavanja od počinjenja recidiva. Prilikom određivanja vrste odgojne mjere u obzir se uzima maloljetnikova dob, psihofizička razvijenost i osobine, težina i narav počinjenog djela, ponašanje nakon počinjenog djela, pobude i okolnosti počinjenja djela, podatci o prošloj izrečenoj maloljetničkoj sankciji te pokušaj maloljetnika da spriječi štetne posljedice svog kaznenog djela. Odgojne mjere prema ovom zakonu su: sudski ukor, posebne obveze, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u disciplinski centar, upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu. Sudski ukor i posebne obveze se izriču kada je procijenjeno da je potrebno utjecati na ličnost i ponašanje maloljetnika kroz usmjeravanje i upozoravanje. Neke od posebnih obveza mogu biti: ispričavanju oštećeniku, redovito pohađanje škole, ne izostajanje s radnog mjesta, popravljavanje štete prema vlastitim mogućnostima, uključivanje u rad humanitarnih organizacija, uključivanje u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade i slično. Mjera pojačane brige i nadzora te mjera pojačane brige i nadzora uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi se izriče kada je za odgoj i razvoj maloljetnika počinitelja potrebno pokrenuti trajnije mjere što uključuje stručni nadzor i pomoć, ali pritom nije potrebno maloljetnika izdvojiti iz njegove životne sredine. Mjera upućivanja u disciplinski centar je mjera koja se koristi kada je maloljetnika potrebno na kraće vrijeme izdvojiti iz njegove životne sredine kako bi se kratkotrajnim i intenzivnim odgojem te tretmanima namijenjenim razvijanjem odgovornosti prema sebi i drugima utjecalo na njegovu ličnost i ponašanje. Zavodske mjere, odnosno mjera upućivanja u odgojnu ustanovu,

mjera upućivanja u odgojni zavod i mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu se izriču jedino kada je potrebno poduzeti trajnije i intenzivnije mjere koje podrazumijevaju izdvajanje maloljetnika iz njegove životne sredine. Kao takve, primjenjuju se kao krajnje sredstvo. Što se tiče sigurnosnih mjera, maloljetniku se može izreći mjera obveznog psihosocijalnog tretmana i zabrana približavanja samo uz izrečenu zavodsku odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora. Sigurnosna mjera zabrane upravljanja motornim vozilom se može izreći samo starijem maloljetniku. Maloljetničkim zatvorom se nastoji utjecati na maloljetnika počinitelja kroz odgoj, obrazovanje i stručno osposobljavanje kako bi se spriječio recidiv i njegov utjecaj na druge da čine kaznena djela te kako bi se razvijala i jačala njegova osobna odgovornost i ličnost. Maloljetnik ovu kaznu može izdržavati u specijaliziranoj kaznionici za maloljetnike ili specijaliziranom odjelu kaznionice. U njoj može ostati sve do navršene dvadeset i tri godine, iznimno duže radi završetka njegovog školovanja ili stručnog osposobljavanja, ali ne duže od navršene dvadeset i sedme godine djelo (Zakon o sudovima za mladež NN 84/2011, čl. 2., 4., 5., 6., 7., 8., 10., 24., 32., 101.). Navedeni i objašnjeni Zakon o sudovima za mladež se nadopunjava Zakonom o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje kojim se dodatno uređuje izvršavanje sankcija namijenjenih maloljetnicima i mlađim punoljetnicima u kaznenom postupku, odnosno upravo navedene kazne maloljetničkog zatvora, odgojne i sigurnosne mjere (Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, NN 133/2012). Za maloljetnike su predviđeni posebni sudovi za mladež i posebni zakoni kojima se nastoji djelovati preventivno te ih se nastoji zaštititi od kaznenog zakonodavstva namijenjenog odraslim osobama. Zbog toga je sudski postupak pojednostavljen i hitan (Šeparović, 2003., prema Zagorec, 2018.). Sudi im se u jedinstvenom i razdvojenom postupku, što znači da će se kazneni postupak prema maloljetniku provesti odvojeno od kaznenog postupka za punoljetnu osobu, u slučaju da su maloljetnik i punoljetnik zajedno počinili neko kazneno. U postupcima vezanima za maloljetnike je dana mogućnost proširene primjene načela oportuniteta, što znači da državni odvjetnik ima mogućnost ne pokretati kazneni postupak kako bi se osiguralo provođenje kaznenog postupka onda kada je on uistinu potreban, odnosno zbog težine kaznenog djela i slično. U drugim slučajevima, kada kazneni postupak nije potreban, sugerira se da se postupak da na vođenje izvansudskim činiteljima i mjerama

(Derenčinović i Getoš, 2008.). Tada, gotovo najveću ulogu imaju tijela socijalne skrbi, ali i druge ustanove s pedagoško i socijalno stručnim tretmanima (Zagorec, 2018.). Prema svemu ovome, vidno je da je zakon konstruiran kroz ideju definiranja maloljetničke delinkvencije u užem smislu koji obuhvaća činjenje kaznenih djela, ali ne i ostala protupravna ponašanja koja iziskuju intervencije uključujući odgoj, zaštitu, pomoć, obrazovanje i slično (Zagorec, 2018.). Šire shvaćanje maloljetničke delinkvencije obuhvaća sve oblike devijantnosti poput skitnje, pušenja, bježanja, odnosno svih ponašanja koja nisu zakonom definirana, što nas dovodi do tumačenja maloljetnika i maloljetničke delinkvencije sa stajališta društvenih znanosti, koje će biti prikazano u drugom djelu ovog poglavlja (Radetić-Paić i Maružin, 2009.).

Promatrajući Zakon o sudovima za mladež, evidentno je da on ne obuhvaća osobe mlađe od četrnaest godina, odnosno njih se smatra kazneno neodgovornima i prepuštaju se službama socijalne zaštite. Neki autori smatraju da je dobna granica validna za Hrvatsku jer odgovara pravnoj tradiciji države i potrebama društva te slijedi preporuke Pekinških pravila (Carić, 2003., prema Zagorec, 2018.). Što se tiče ostatka Europe, dobna granica kaznene odgovornosti nije ujednačena pa tako primjerice Škotska ima najnižu granicu od osam godina, Malta devet godina, Švicarska i Velika Britanija deset godina. Na drugom kraju spektra su Skandinavske zemlje, Turska i Češka kod kojih je dobna granica petnaest godina, a u Litvi, Portugalu i Ukrajini je šesnaest godina. Naša zemlja zajedno s ostatkom istočne Europe, Austrijom, Italijom, Njemačkom i Španjolskom je odredila dobnu granicu od četrnaest godina (Aebi i dr., 2018., prema Dragičević Prtenjača i Bezić, 2018.). Promatrajući hrvatsko maloljetničko zakonodavstvo i uspoređujući ga s svjetskim i europskim, može se zaključiti da se ono može svrstati među zemlje svijeta s naprednijim sustavom maloljetničkog kaznenog prava (Zagorec, 2018.).

S obzirom na to da se maloljetničko kazneno pravo i položaj maloljetnike uvelike razlikuje od kaznenog prava i položaja punoljetnih počinitelja kaznenih djela, opravdan je njihov „privilegiran“ položaj kojemu je svrha prevencija i eliminacija činjenja kaznenih djela u odrasloj dobi (Šeparović, 2003., prema Zagorec, 2018.). Vizija ovakvog kaznenog sustava i sankcija je djelovanje za dobrobit maloljetnika kroz preventivne, odgojne, popravne, zaštitne i druge akcije. Zakon o sudovima za mladež o kojemu je dosad govoreno, se smatra najvažnijim pravim dokumentom vezano za

maloljetničku delinkvenciju u Hrvatskoj. Uz njega, važan je i Zakon o kaznenom postupku te Zakon o prekršajima uz primjenu policijskih ovlasti prema Zakonu o policiji i drugim zakonskim i podzakonskim propisima. Što se tiče međunarodnih pravnih dokumenata, od velike važnosti su Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila), Pravila Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (JDL pravila, Havanska pravila) te Smjernice Ujedinjenih naroda o prevenciji maloljetničke delinkvencije (Rijadske smjernice) (Zagorec, 2018.). Vijeća Europe u svojim smjernicama o pravosuđu prilagođenom djeci savjetuje da se potrebno voditi načelima nediskriminacije, dostojanstva, vladavine prava te načelom najboljeg interesa djeteta kao jednog od najvažnijih načela danas u svim disciplinama koje rade s djecom i maloljetnicima (Zagorec, 2018.).

2.2. Definiranje maloljetnika i maloljetničke delinkvencije sa stajališta društvenih znanosti

Kako bi u potpunosti shvatili maloljetničku delinkvenciju, potrebno se osvrnuti i na stajališta društvenih znanosti. Maloljetnička delinkvencija se smatra najozbiljnijim oblikom problematičnog ponašanja mladih koji je povezan sa subjektivno psihološkim te socijalnim i kulturnim čimbenicima te osobe (Derk i Stašević, 2017.). Ovakvo ponašanje je ekstremni oblik asocijalnog ponašanja sa specifičnim karakteristikama koji se razlikuju od prosječnog socijalnog ponašanja i poremećenog ponašanja, iako s njima dijeli neka zajednička obilježja. Uvriježeno je mišljenje da postoji značajna korelacija između patoloških osobina obilježja i oblika poremećaja u ponašanju te delinkventnog ponašanja. Smatra se da ono započinje u ranom djetinjstvu i relevantno je do rane odrasle dobi (Robins, 1966., prema Mikšaj-Todorović i Buđanovac, 1998.). Doba adolescencije je obilježeno razvojem ličnosti i znatiželjom. Upravo zbog toga mnoge države daju poseban status maloljetnicima jer je doba adolescencije obilježeno nedovoljnom zrelosti, nepromišljenosti, neiskustvu, važnosti prihvaćanja od strane vršnjaka, odnosno svim osobinama koje opisuju nepotpuno razvijenu osobu (Kovčo Vukadin, 2009.). Stručna literatura navodi termin „odrastanje iz delinkvencije“ koji podrazumijeva suočavanje s budućnošću, povećanje razine odgovornosti, mijenjanje osobnosti s vremenom i osvještavanje rizika delinkventnog ponašanja (Siegel i Senna, 2000., prema Kovčo Vukadin, 2009.). Iako neki maloljetnici dožive ovakvo odrastanje

i delinkventno ponašanja ostave iza sebe, neki od njih ipak postanu počinitelji kaznenih djela u odrasloj dobi. Mnoga istraživanja su pokazala kako se dulje trajanje maloljetničke delinkvencije veže uz što raniji početak činjenja kriminalnih djela. Tako se dovode u veći rizik za „kronični“ razvoj delinkventnog ponašanja (Kovčo Vukadin, 2009.). Mikšaj-Todorović i Buđanovac (1998.) smatraju da je delinkventno ponašanje potrebno proučavati zajedno sa prosječnim socijalnim i poremećenim ponašanjem zbog kompleksnosti ljudskog ponašanja i različitih pogleda na to ponašanje u različitim situacijama u životu. Za ispitivanje maloljetnika delinkvenata se najčešće koriste standardizirani instrumenti poput EPQ (*Eysenck Personality Questionnaire*), MMPI (*Minnesota Multiphasic Personality Inventory*) i CPI (*California Psychological Inventory*), a u mnogim slučajevima se provode u zatvorima ili korekcijskim ustanovama za maloljetnike (Mikšaj-Todorović i Buđanovac, 1998.). Mnogi autori opisuju čimbenike koje nazivaju olakšavajućima u činjenju kriminala, a prvenstveno se odnose na zlouporabu alkohola i droge, te dostupnosti vatrenog oružja (Conklin, 1992., prema Mikšaj-Todorović i Buđanovac, 1998.). Zaključuje se kako je ova skupina počinitelja impulzivnija, nezrelija i više orijentirana na sebe (Laufer, Skoog i Day, 1982., prema Mikšaj-Todorović i Buđanovac, 1998.).

Psihološke teorije delinkventno ponašanje povezuju s karakteristikama ličnosti i kognitivnim poremećajima povezanim s okruženjem, biokemijskim procesima i slično. Tako primjerice teorija frustracija smatra da se uzrok delinkvencije nalazi u frustrirajućim elementima koje dugotrajno utječu na maloljetnika, posebice se osvrćući na frustracije nastale u ranoj životnoj dobi zbog nekih nezadovoljenih potreba. Te frustracije mogu proizlaziti iz društvene sredine/prirode ili biti ishod osobnih karakteristika, osobina ličnosti, motiva i slično (Dollard, 1939., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Prema psihoanalitičkoj teoriji, delinkventno ponašanje je rezultat nesvjesnih psihičkih procesa, odnosno sva djelovanja osobe kroz misli, osjećaje i radnje su rezultat djelovanja procesa kojih osoba nije svjesna. Može ih se postati svjestan jedino pomoću psihoanalitičkih postupaka. Traumatski događaji u djetinjstvu utječu na nerazvijanje ega i superega, koji onda utječu na stvaranje dominantnosti ida što utječe na to da osoba zadovoljava svoje sebične potrebe te ne uzima u obzir moralne norme okruženja u kojem živi (Derenčinović i Getoš, 2008.). Teorija Andrews i Bonta, koji maloljetničku delinkvenciju objašnjavaju kroz opću

psihologiju ličnosti i socijalnu psihologiju, se oslanja na najznačajnije prediktore kriminalnog ponašanja podijeljene u četiri razine. Prva razina obuhvaća trenutačnu situaciju u kojoj se kazneno djelo čini, a što obuhvaća mnoge psihološke procese poput osobine izbora, racionalizacije, atribucije, samoregulacije, samoefikasnosti, definicija situacije i slično. Druga razina se odnosi na različita osobna te kriminalno predviđajuća obilježja osobe poput antisocijalnih stavova i uvjerenja, antisocijalnih veza, povijesti antisocijalnog ponašanja te antisocijalnog obrasca ličnosti koji obuhvaća slabu samokontrolu, nedosljednost, nedostatak reflektiranja i planiranja, osvetničko ponašanje, antagonizam, osjećaj nerazumijevanja od okoline i ravnodušnost. Treća razina obuhvaća obitelj i roditeljstvo, obrazovni uspjeh i uspjeh u zapošljavanju, slobodno vrijeme te konzumiranje psihoaktivnih tvari. I zadnja je četvrta razina koja obuhvaća šire društvene elemente poput socioekonomskog statusa, života u četvrti s visokom kriminalnom aktivnošću i slično (Andrews i Bonta, 2006., prema Ricijaš, 2009.). Također, ovi autori rizične čimbenike promatraju kroz razine okruženja osobe, odnosno prema Bronferbrennerovoj teoriji ekoloških sustava putem koje su zaključili da postoje tri razine. Prva razina je individualna razina koja obuhvaća individualna psihološka i biološka obilježja. Razina neposrednog okruženja se odnosi na obitelj, školu ili radno okruženje te susjedstvo. A zadnja razina je razina šireg socijalnog okruženja koja obuhvaća lokalnu zajednicu, regiju i državu (Fraser, 1997., prema Ricijaš, 2009.).

Mnogi psiholozi ističu ozbiljne posljedice za maloljetnike počinitelje u odrasloj dobi jer je uočeno da maloljetnici koji su činili teška i ozbiljna kriminalna djela, osim mnoštva problema u trenutnoj dobi, osjećaju specifične dugoročne posljedice u odrasloj dobi. Teško i nasilno delinkventno ponašanje je kasnije povezano s lošijim zdravstvenim stanjem (veća stopa hospitalizacije zbog tjelesnih poteškoća), nižom razinom obrazovanja, nekvalitetnim međuljudskim odnosima te nezadovoljavajućom poslovnom karijerom u odrasloj dobi. Što se tiče međuljudskih odnosa, zabilježen je povećan broj razvoda, ali i povećano zlostavljanje roditelja ili supružnika (Farrington, 1991., prema Laub i Sampson., 1994., prema Tarolla i sur., 2002.). Vrlo često zbog niže razine obrazovanja, rade na poslovima koji ih ne zanimaju i jer su primorani raditi. Zbog toga učestalo izostaju s posla što je onda povezano sa smanjenim prihodima. Takve stvari utječu na stvaranje drugih poteškoća, primjerice imaju učestale obiteljske

probleme i krize, otuđeni su, iskazuju neprijateljstvo prema drugima i seksualnu disfunkciju (Borduin i Schaeffer, 1998., prema Tarolla i sur., 2002.). Osim svega navedenog, u većem su riziku od zloupotrebe sredstava ovisnosti (Borduin i Schaeffer, 1998., prema Tarolla i sur., 2002.).

3. Fenomenologija maloljetničke delinkvencije

U kriminalističkom svijetu fenomenologija predstavlja znanstvenu disciplinu koja proučava pojavne oblike kaznenih djela, načine počinjenja kaznenih djela, stil života i način ponašanja počinitelja te između ostalog i pojavne oblike kaznenih djela u odnosu na način njihova počinjenja.³ Pojavni oblici kažnjivih ponašanja podrazumijevaju ponašanja u obliku pojedinačne ljudske radnje ili masovne društvene pojave u suprotnosti s pravnom normom. Kriminološka fenomenologija odgovara na tri pitanja: „Da li se kažnjiva ponašanja zbivaju u realnosti?“, „Koja se kažnjiva ponašanja zbivaju?“ i „Kako se ta kažnjiva ponašanja ostvaruju?“. Kao takva, ona istražuje rasprostranjenost, strukturu, kretanja delinkvencije i raspodjelu kažnjivih ponašanja prema različitim skupinama (Derenčinović i Getoš, 2008.). Kako bi se dobila što realnija i potpunija slika o maloljetničkoj delinkvenciji, potrebno je koristiti službene izvore podataka, studije samoiskaza delinkventnog ponašanja i viktimološke studije (Mikšaj-Todorović, 2004., prema Ricijaš, Mandić i Lamešić, 2022.).

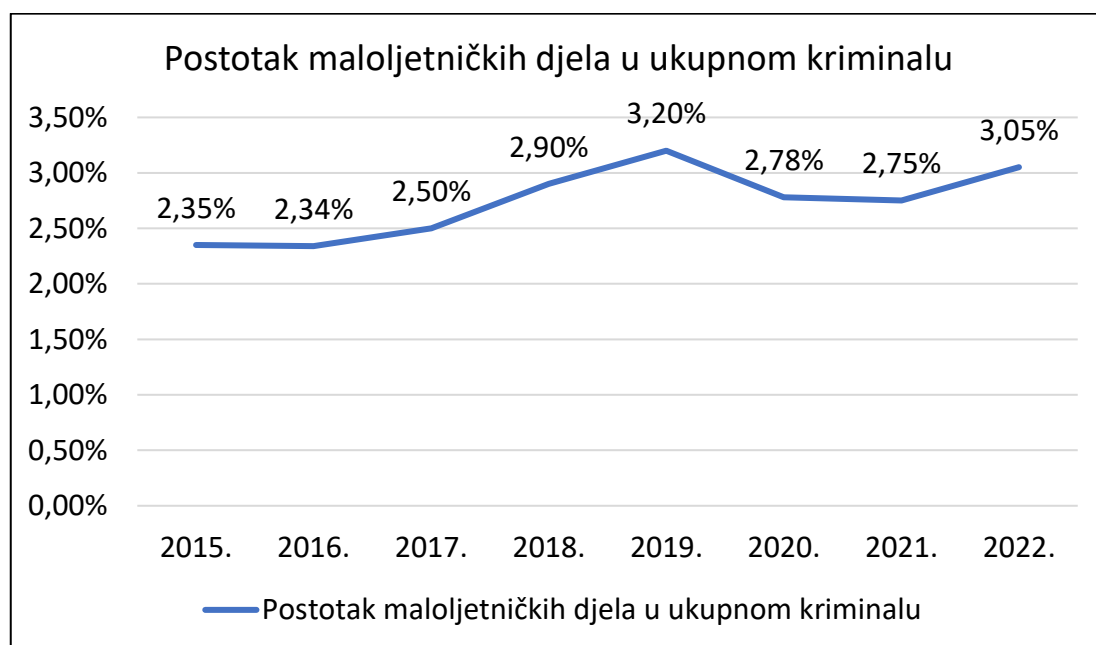
U ovom poglavlju su korišteni statistički podatci Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva unutarnjih poslova. Osim što su ovi podatci javni, lako dostupni, formirani prema zakonskim osnovama i kategorizirani prema dobi, spolu i mjestu počinjenja kaznenog djela, postoje i neki nedostaci. Statistički podatci nužno ne odgovaraju stvarnom broju počinjenih kaznenih djela zbog toga što ne obuhvaćanja tamnu brojku kriminaliteta. Učestale promjene u zakonodavstvu otežavaju kontinuirano praćenje statistike kroz godine i otežavaju donošenje zaključaka. Također, ovakvi podatci ne mogu dati uvid u motivaciju koju su maloljetnici imali za počinjenje nekog kaznenog djela te ne omogućuju izvođenje zaključaka o obilježjima maloljetnika kao počiniteljima (Ricijaš i sur., 2022.). Udio prijavljenih maloljetničkih kaznenih djela u ukupno prijavljenom kriminalu Hrvatske u razdoblju od 2015. do

³ Fenomenologija kriminaliteta. Posjećeno 13.3.2023. na mrežnoj stranici <http://struna.ihj.hr/naziv/fenomenologija-kriminaliteta/49309/>

2022. godine se kreće od 2,3 do 3,2%, kao što se i vidi u tablici 3.1. (MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.). Promatrajući brojeve prijavljenih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika i brojeve ukupno prijavljenih kaznenih djela, može se primijetiti kako se s godinama udio ukupno prijavljenih kaznenih djela smanjio, te se s time i broj prijavljenih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika također smanjio. Ipak, broj prijavljenih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika je ostao dovoljno visok da je njihov postotak u ukupnom kriminalu blago porastao.

Grafikon 3.1.

Prikaz udjela prijavljenih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnih osoba u ukupno prijavljenim kaznenim djelima u razdoblju od 2015. do 2022. godine u RH



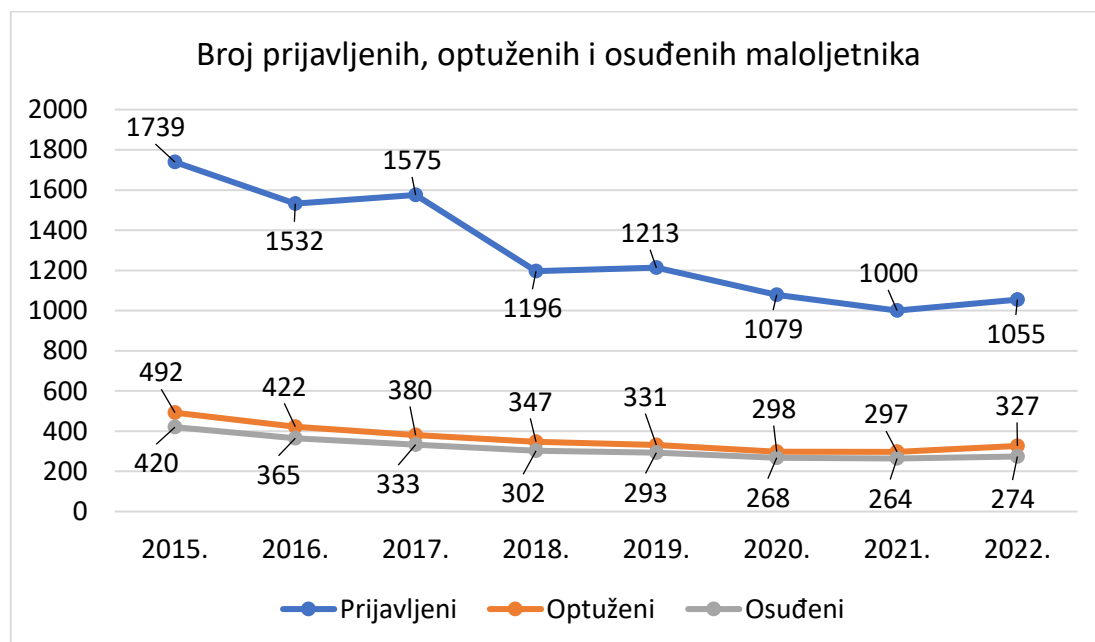
Izvor: MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

Kako bi se dobio uvid u rasprostranjenost kaznenih djela kroz određeno vrijeme, potrebno je koristiti statistike broja prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba, pa je tako u grafikonu 3.1. prikazano kretanje broja prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih osoba u razdoblju od 2015. do 2022. godine. U tom razdoblju najviše prijavljenih osoba, a onda s time i optuženih i osuđenih osoba je bilo 2015. godine kada je prijavljenih maloljetnika bilo 1952, a osuđenih 554. Najmanje prijavljenih je bilo 2021. godine kada ih je bilo 1000, a najmanje osuđenih iste godine, kada ih je bilo 264

osobe. Vidljivo je kako je krivulja silazna, odnosno kako se broj prijavljenih, a s tim optuženih i osuđenih u Hrvatskoj s godinama postupno smanjuje. Prema istraživanju Ricijaša i suradnika (2022.) najviše prijavljenih maloljetnika u razdoblju od 2000. do 2020. godine je bilo 2008. i 2011. godine kada ih je bilo gotovo 3500. Nakon 2011. godine bilježi se kontinuiran pad broja prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnika. Također, ovi autori su proveli izračune kojima se dokazuje kako pad kriminaliteta nije rezultat demografskih promjena i migracija koje obilježavaju Hrvatsku, nego je prisutan trend smanjenja maloljetničke delinkvencije. I u svijetu je prisutan trend smanjenja maloljetničke delinkvencije (Pärošanu, 2016., prema Ricijaš i sur., 2022.). Neki autori smatraju da je razlog leži u promjenama u fenomenološkim oblicima problema koje mladi iskazuju, odnosno da su danas više prisutni internalizirani problemi te je zabilježen njihov porast (Blomqvist i sur., 2019., prema Ricijaš i sur., 2022.).

Grafikon 3.2.

Broj prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih osoba u razdoblju od 2015. do 2022. godine u RH



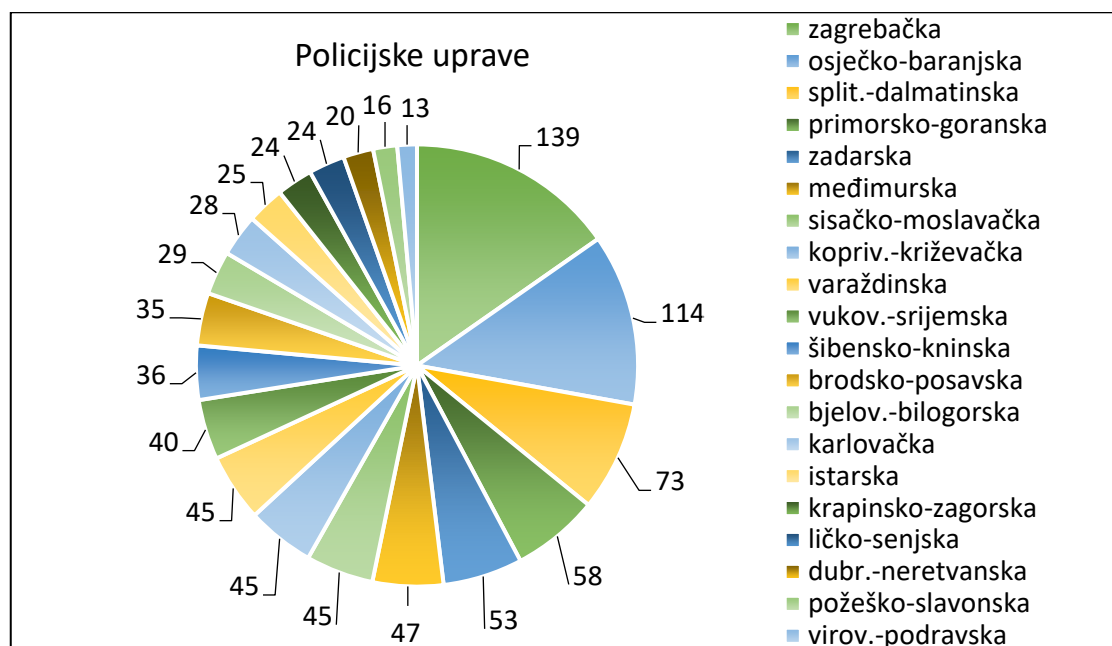
Izvor: DZS, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

Promatrajući grafikon 3.2. može se primijetiti kako se najveći broj prijavljenih maloljetničkih kaznenih djela nalazi u zagrebačkoj policijskoj upravi, u kojoj je u

2022. godini bilo čak 139 počinitelja što je i očekivano zbog toga što je to najveća policijska uprava. Druga policijska uprava s najviše prijavljenih maloljetnika počinitelja je osječko-baranjska uprava u kojoj je bilo 141 maloljetnik počinitelj. Na drugom kraju spektra je virovitičko-podravska uprava u kojoj je bilo 13 maloljetnika počinitelja te požeško-slavonska policijska uprava sa 16 maloljetnika počinitelja. U sredini se nalaze vukovarsko-srijemska policijska uprava sa 40 maloljetnika počinitelja i šibensko-kninska policijska uprava 36 maloljetnika počinitelja. Ove statističke podatke treba tumačiti s oprezom jer je isti počinitelj prikazan samo jednom u statističkim podatcima i to za najteže djelo koje je počinio.

Grafikon 3.3.

Broj prijavljenih maloljetnika počinitelja po policijskim upravama u 2022. godini



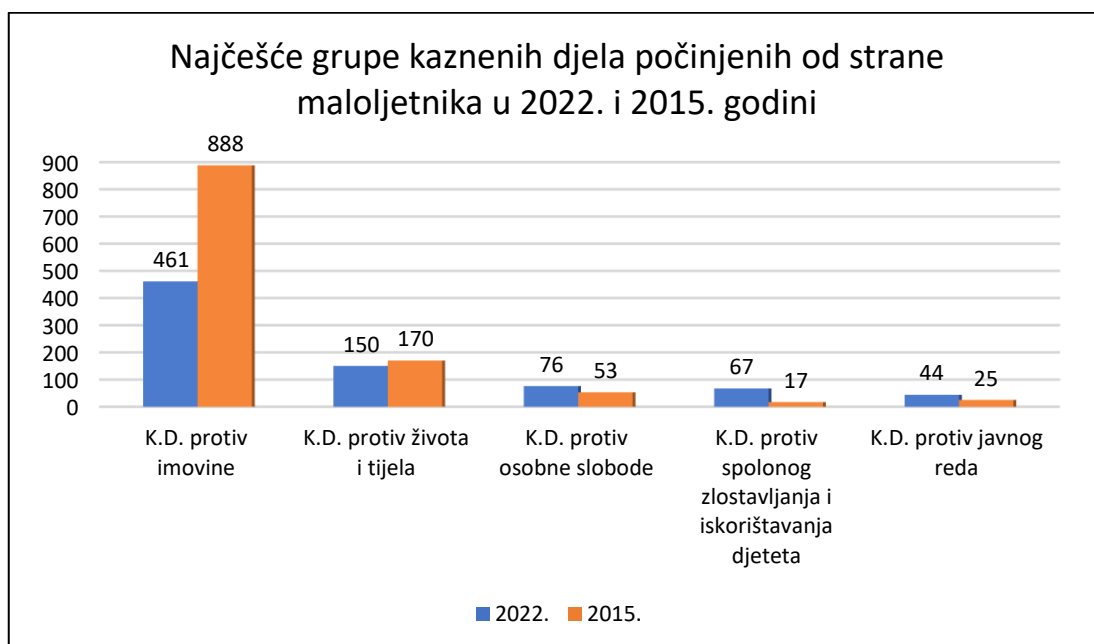
Izvor: MUP, 2023.

Promatrajući grafikon 3.3. jasno je vidljivo da je kazneno djelo protiv imovine najčešće prijavljeno kazneno djelo od strane maloljetnika i u 2022. i u 2015. godini. 2015. godine je čak njih 888 počinilo ovo djelo. Iako je i u 2022. godini ovo najčešće kazneno djelo, broj prijavljenih kaznenih djela se gotovo prepolovio, u odnosu na 2015. godinu. Drugo najčešće kazneno djelo je bilo kazneno djelo protiv života i tijela, a treće djelo protiv osobne slobode. Promatrajući kazneno djelo protiv spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, primjetan je značajan porast u 2022. godini kada

je zabilježeno 67 slučajeva, u odnosu na 2015. godinu kada je bilo 17 zabilježenih slučajeva. U 2022. godini najrjeđa kaznena djela su bila kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva (1 zabilježen slučaj) i kaznena djela protiv pravosuđa (2 zabilježena slučaja), dok su 2015. godine najrjeđa kaznena djela bila djela protiv okoliša (1 zabilježen slučaj), protiv gospodarstva (1 zabilježen slučaj), protiv javnog reda (1 zabilježen slučaj) te protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva (1 zabilježen slučaj). Kaznena djela kod kojih nije bio zabilježen niti jedan slučaj u 2015. i 2022. godini su bila kaznena djela protiv radnih odnosa i socijalnog osiguranja, kaznena djela protiv intelektualnog vlasništva, kaznena djela protiv službene dužnosti te kaznena djela protiv Republike Hrvatske (MUP, 2016., 2023.).

Grafikon 3.4.

Najčešće grupe kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika u 2022. i 2015. godini



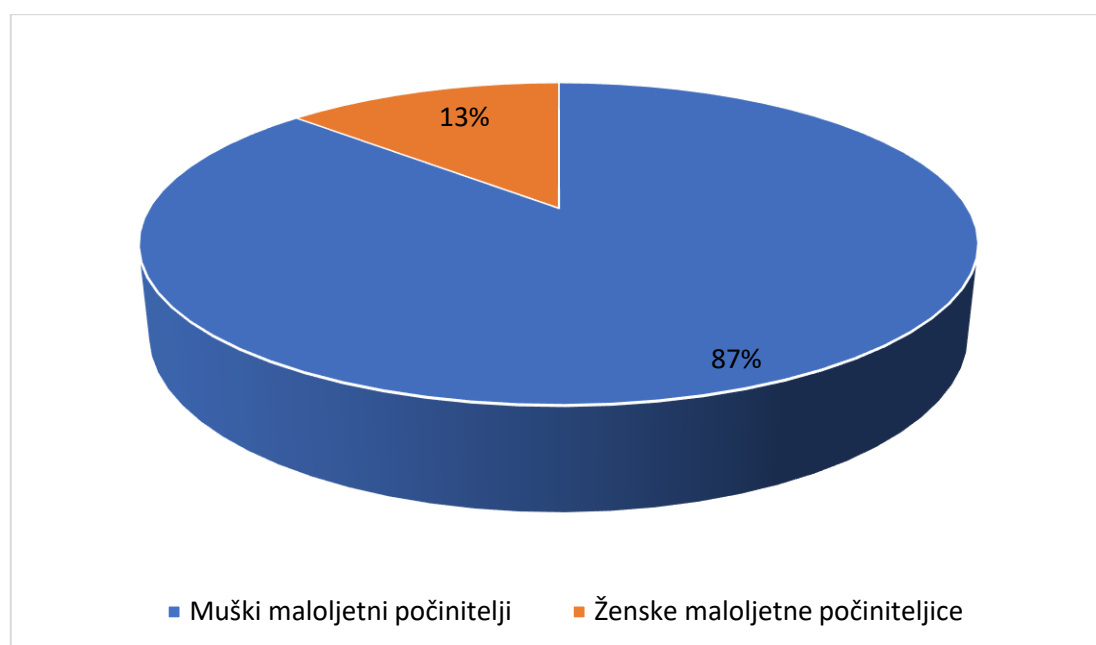
Izvor: MUP, 2016., 2023.

Što se tiče odnosa udjela muških i ženskih maloljetnih počinitelja kaznenih djela, gotovo većinu uvijek čine muški počinitelji. Zadnjih godina se bilježi porast udjela maloljetnica kao počiniteljica u cijelom svijetu. Promatrajući grafikon 3.4., vidimo da je u 2022. godini bilo osuđeno 139 maloljetnica naspram 916 maloljetnika, odnosno

činile su 13,17% ukupnog maloljetničkog kriminala. Uspoređujući to s 2006. godinom u Republici Hrvatskoj, kada su maloljetnice činile 5% ukupnog maloljetničkog kriminala, može se zaključiti kako se njihov udio gotovo utrostručio, što je podatak koji ukazuje na promjene u trendovima (Derenčinović i Getoš, 2008.).

Grafikon 3.5.

Prikaz udjela prijavljenih muških i ženskih maloljetnih počinitelja u 2022. godini



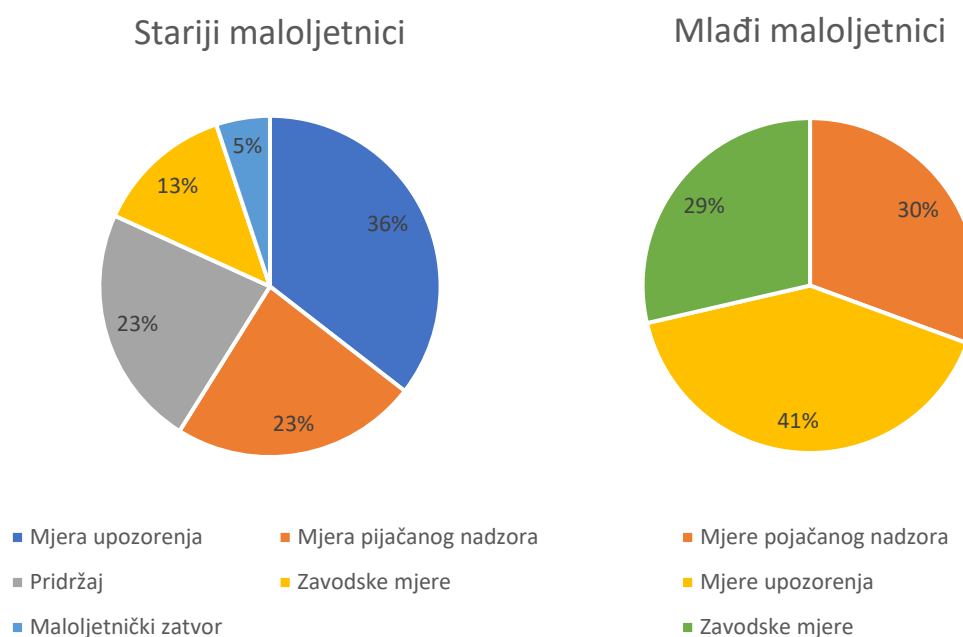
Izvor: DZS, 2022.

Što se tiče izrečenih mjera prema maloljetnicima, promatrajući grafikon 3.5., možemo primijetiti kako se one razlikuju ovisno radi li se o mlađim ili starijim maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. U slučaju mlađih maloljetnika, sve tri mjere (mjere upozorenja, zavodske mjere i mjere pojačanog nadzora) su bile gotovo podjednako zastupljene. Ipak važno je istaknuti da je laganu prednost pri izricanju imala mjera upozorenja kao prva i najblaža mjera, i to u 41% slučajeva. Promatrajući grafikon vezan za starije maloljetnike, primjetno je da je najzastupljenija mjera također bila mjera upozorenja, i to u gotovo 36% slučajeva. Mjera pojačanog nadzora i mjera pridržaj su bile podjednako zastupljene, u 23% slučajeva. Na predzadnjem mjestu su zavodske mjere, u 13% slučajeva. Najmanje zastupljene su mjere maloljetničkog

zatvora, što nije iznenađujući podatak s obzirom da se radi o krajnjoj i najstrožoj mjeri, te je ova mjera izrečena u samo 5% slučajeva.

Grafikon 3.6.

Prikaz mjera izrečenih starijim i mlađim maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u 2022. godini



Izvor: DZS, 2023.

S obzirom na to da je ustanovljeno kako postoji velika tamna brojka počinjenja kaznenih djela što se tiče ove skupine počinitelja, potpuniju sliku mogu dati istraživanja samoiskaza maloljetnika. Istraživanja koja su se bavila ovim problemom su ustanovila kako maloljetnici počine barem jedno kazneno djelo u životu, a da ta djela ne dođu do pozornosti policije i drugih institucija. Utvrđeno je i da se najčešće radi o manje ozbiljnim i opasnim djelima te da je vrhunac takvog ponašanja oko šesnaeste godine. Jedno od takvih istraživanja je bilo istraživanje ISRD3 (*International Self-Report Delinquency Study*) koje je provedeno i na području Balkana. Rezultati su ukazali na to kako Srbija ima najvišu stopu maloljetničkog kriminaliteta u istraživanim kaznenim djelima, a na drugom mjestu je Hrvatska. Najmanju stopu

maloljetničke delinkvencije ima Kosovo. U Hrvatskoj je najviše maloljetnika iskazalo da je kazneno djelo počinilo jednom u životu, a dodatne analize govore kako se najčešće radilo o ilegalnom skidanju internetskog sadržaja. Ipak, najviše zabrinjavajuće stanje su iskazali rezultati Srbije, u kojoj je najviše maloljetnika iskazalo kako su u životu počinili tri i više kaznenih djela. Najčešće počinjena djela u svim ispitivanim zemljama su bila crtanje grafita i ilegalno skidanje internetskih sadržaja. Kaznena djela su najčešće činili maloljetnici, dok se bilježi veći porast maloljetnica kao počiniteljica. U Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini su zabilježene veće stope maloljetnica koje su činile kazneno djelo crtanja grafita, nego u drugim zemljama. Što se tiče čimbenika koji utječu na činjenje kriminala, najznačajniji je čimbenik roditeljske kontrole, zatim povezanost s roditeljima te nezaposlenost majke (Bezić, 2020.).

4. Kaznena djela protiv imovine

S obzirom na to da su kaznena djela protiv imovine najčešće počinjena kaznena djela od strane maloljetnika, u ovom poglavlju će se dodatno obraditi. Statistika Ministarstva unutarnjih poslova, koja je glavni izvor informacija za ovo poglavlje, klasificira kaznena djela protiv imovine na 16 kaznenih djela. To su: krađa, teška krađa, razbojništvo, razbojnička krađa, utaja, pronevjera, neovlaštena uporaba tuđe pokretne stvari, oštećenje tuđe stvari, prijevara, nedozvoljena igra na sreću, zlouporaba povjerenja, povreda tuđih prava, lihvarski ugovor, iznuda, prikrivanje te nedozvoljeno posjedovanje bezgotovinskog instrumenta plaćanja. Promatrajući tablicu 4.1. koja uspoređuje 2015. i 2022. godinu, može se primijetiti kako su krađa i teška krađa najčešća prijavljena kaznena djela protiv imovine počinjena od strane maloljetnika. Treće najčešće zabilježeno kazneno djelo je bilo djelo oštećenja tuđe stvari koje je zabilježeno 77 slučajeva za obje uspoređivane godine. Primjetan je pad broja zabilježenih slučajeva u gotovo svim kaznenim djelima, primjerice kazneno djelo teške krađe, koje se u 2022. godini smanjilo za otprilike tri i pol puta u odnosu na 2015. godinu. Kaznena djela koja nisu u tablici, a za koje nije zabilježen niti jedan slučaj u 2022. godini su bila utaja, pronevjera, nedozvoljena igra na sreću, zloupotreba povjerenja, povreda tuđih prava te lihvarski ugovori, a 2015. godine su to bili utaja, pronevjera, nedozvoljena igra na sreću, zloupotreba osiguranja, zloupotreba čeka i platne kartice, zloupotreba povjerenja, povreda tuđih prava te lihvarski ugovori.

Tablica 4.1.

Najčešće prijavljena kaznena djela protiv imovine počinjena od strane maloljetnika u 2015. i 2022. godini

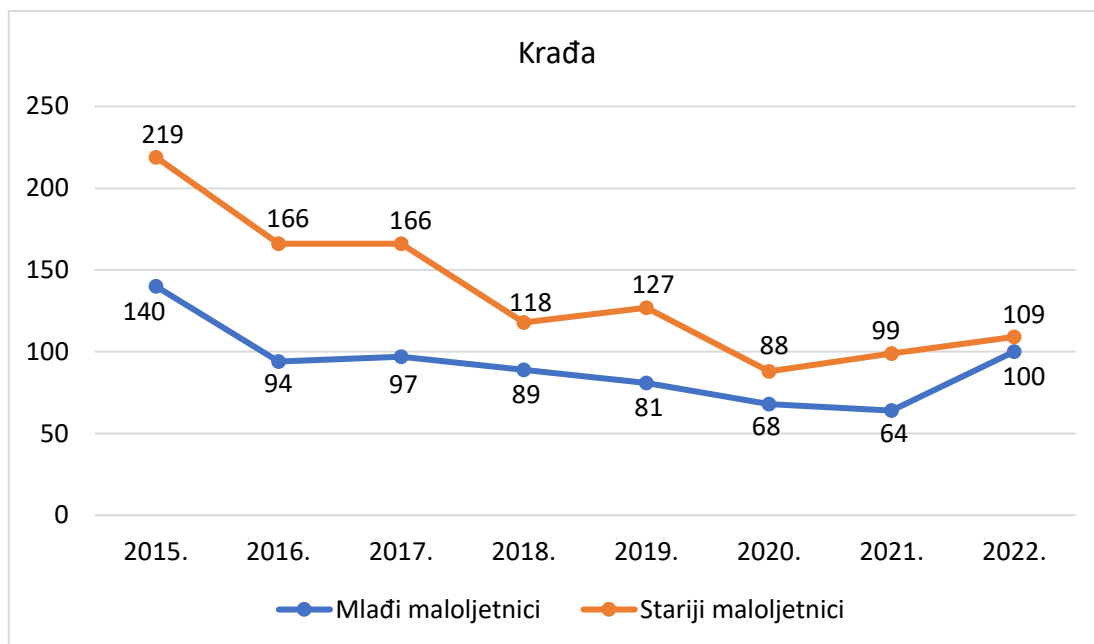
Kazneno djelo	2015.	2022.
Krađa	359	209
Teška krađa	378	111
Oštećenje tuđe stvari	77	77
Razbojništvo	34	24
Neovlaštena upotreba tuđe pokretne stvari	17	17
Iznuda	13	12
Prijevvara	3	7
Razbojnička krađa	2	3
Prikrivanje	5	1

Izvor: MUP, 2016., 2023.

Prema Kaznenom zakonu, krađa je opisana definicijom „Tko tuđu pokretnu stvar oduzme drugome s ciljem da je protupravno prisvoji, kaznit će se zakonom zatvora od šest mjeseci do pet godina.“ (Kazneni zakon, NN 125/2011., čl. 228.). Promatrajući grafikon 4.1. vezan za ovo kazneno djelo, može se primijetiti kako se s godinama smanjuje broj prijavljenih kaznenih djela. Kod starijih maloljetnika je 2020. godine uočen povećani pad broja zabilježenih slučajeva što bi se moglo poistovjetiti s početkom COVID-pandemije. Također, primjetno je i da stariji maloljetnici češće čine ovo kazneno djelo od mlađih maloljetnika, pa je tako 2015. godine 219 starijih maloljetnika počinilo ovo djelo naspram 140 mlađih, a 2022. godine 109 starijih maloljetnika naspram 100 mlađih maloljetnika. 2022. godine je zabilježen veći broj prijavljenih maloljetnika u odnosu na 2020. i 2021. godinu, ali uspoređujući ovu brojku s 2019. godinom, broj maloljetnika počinitelja u kaznenom postupku krađe je i dalje u padu. Što se tiče mlađih maloljetnih počinitelja, 2022. godine je zabilježen najveći broj prijavljenih krađa od 2016. godine, ali ovaj podatak treba oprezno tumačiti s obzirom da se radi o maloj razlici.

Grafikon 4.1.

Kazneno djelo krađe u razdoblju od 2015. do 2022. godine



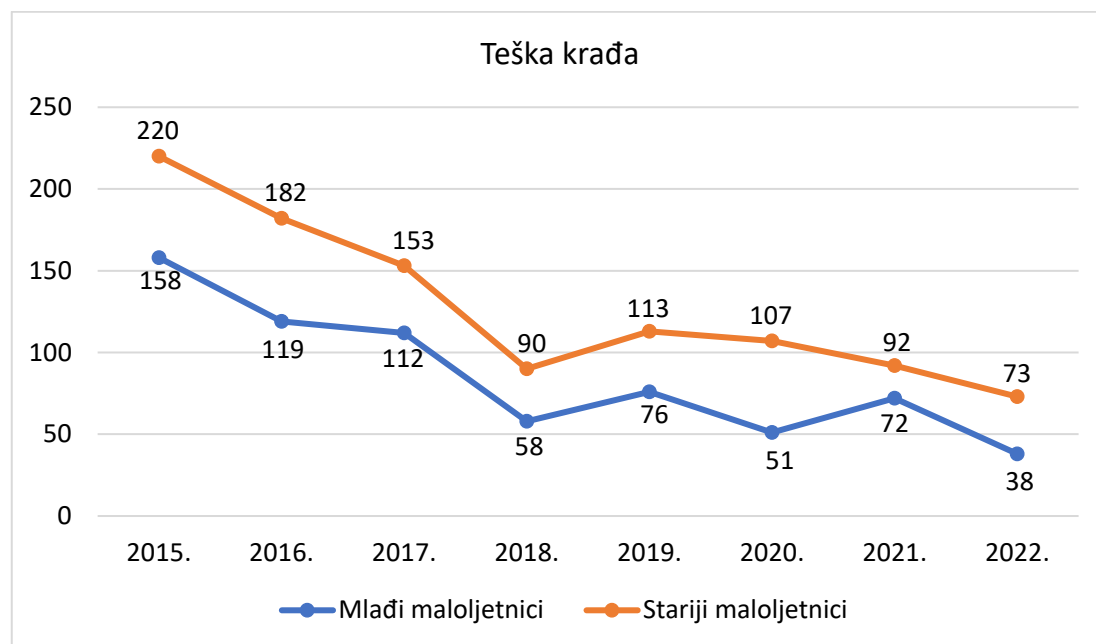
Izvor: MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

Kazneno djelo teške krađe je nakon kaznenog djela krađe, najčešće počinjeno imovinsko kazneno djelo. Prema Kaznenom zakonu, teškom krađom se smatra krađa koja je obilježena obijanjem i svladavanjem većih prepreka da se dođe do stvari iz zatvorenih prostorija, ormara i drugih zatvorenih prostorija, koja je izvedena na opasan i drzak način, obilježena iskorištavanjem stanja uslijed poplava, požara, potresa i drugih nesreća, iskorištavanjem bespomoćnosti druge osobe, ako je ukradena stvar vrlo vrijedna, ako je ukradena stvar sredstvo koje služi u obrani poput oružja, streljiva, raketa i slično, ako ukradena stvar služi potrebama vjerskih obreda, ako je ukradeno kulturno, znanstveno, umjetničko, povijesno dobro iz javne zbirke ili ukoliko je izloženo za javnost, ako je počinitelj imao uz sebe oružje radi napada i obrane ili ukoliko je počinitelj bio službena osoba u obavljanju službe ili javne ovlasti (Kazneni zakon, NN 125/2011, čl. 229.). Promatrajući grafikon 4.2. također je primjetan pad broja prijavljenih slučajeva. Tako je 2022. godine zabilježeno 4 puta manje mlađih maloljetnika koji su počinili ovo kazneno djelo odnosno njih 38, naspram 2015. godine kada ih je bilo 158. 2020. godine, kada je počela COVID-pandemija, kod starijih

maloljetnika nije primjetan pad broja prijavljenih slučajeva, a kod mlađih maloljetnika je zabilježen blaži pad koji ni ne mora biti posljedica pandemije.

Grafikon 4.2.

Kazneno djelo teške krađe u razdoblju od 2015. do 2022. godine



Izvor: MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

Rezultati istraživanja Mikšaj-Todorović i suradnika provedenom na 238 maloljetnih počinitelja krađe i razbojničke krađe, ukazuju na to da oko 20% ispitanika imalo raniju namjeru izvršiti kazneno djelo, što je onda uključivalo i detaljnije planiranje izvršenja djela, dok je ostatak ispitivane populacije naveo kako je do odlučivanja o krađi došlo u tom trenutku spletom okolnosti. Ovo je značajan podatak jer svjesno planiranje kaznenog djela može ukazivati na ozbiljne ponašajne probleme i biti indikator za budućnost te osobe. Oko dvije trećine ispitanika je kazneno djelo počinilo zajedno s drugim osobama, odnosno u sudioništvu, što se može objasniti specifičnostima maloljetničke dobi poput želje za pripadanjem skupini, želje za isticanjem i želje za avanturom (Mikšaj-Todorović i sur., 1999.). Također, ovaj rezultat se podudara s jednim od dva glavna obilježja maloljetničke delinkvencije, a to je da maloljetnici kriminal čine u grupi. U svijetu, ali i Hrvatskoj je potvrđeno ovo obilježje, a najčešće se radi o maloljetničkim grupama nalik na bande (Derenčinović i Getoš, 2008.). Ipak, za više od 90% ispitanika glavni motiv za počinjenje je bilo stjecanje imovine, a tek

oko 3% ispitanika je navelo razlog isticanja sebe među drugima. Sudionici maloljetnim počiniteljima u počinjenju djela su uglavnom bile druge maloljetne osobe, a odrasle osobe su se javljale u oko 30% slučajeva. Djeca kao sudionici u činjenju su se javljali u oko 6% slučajeva. Podatci ukazuju i na to da je velik broj počinitelja kazneno djelo počinilo u gradu u kojem živi, čak i u naselju kojem žive, odnosno njih 35%. Gotovo uvijek je žrtva bila muškog roda, nisu ih od prije poznavali, a dvije trećine žrtava su bile u dobi od 14 do 25 godina, odnosno bile su bliske godinama počinitelja. Teško ozljeđivanje žrtve je rjeđa pojava i pojavljuje su u manje od 7% slučajeva. Uočeno je i da su većinom bila prisutna tri poremećaja u ponašanju, a to su druženje s asocijalnim osobama, skitnja i agresivnost u ponašanju. Jedna desetina ispitanika je koristila neko oružje, a nešto više od jedne desetine je bilo alkoholizirano prilikom izvršenja djela. (Mikšaj-Todorović i sur., 1999.).

5. Etiologija maloljetničke delinkvencije

Kriminološka etiologija je dio kriminologije koji se bavi uzrocima kažnjivih ponašanja. Kao takva, ona odgovara na pitanje “Zašto se kažnjiva ponašanja ostvaruju?”. Uzrok ovakvog ponašanja se može pronaći u samom počinitelju odnosno radi se o endogenoj etiologiji ili u njegovoj užoj i široj okolini kada se radi o egzogenoj etiologiji (Derenčinović i Getoš, 2008.). Zadnjih dvadesetak godina maloljetnička delinkvencija se najčešće tumači kroz koncept rizičnih i zaštitnih čimbenika, odnosno kroz razvojni model jer se njihovim spoznavanjem efikasnije određuje tretman i prevencija (Martinjak i Odeljan, 2016.).

5.1. Činitelji rizika

Smatra se da postoje dvije veće skupine rizičnih čimbenika, a to su rizične osobine odnosno predispozicije poput spola, temperamenta, kognitivnih teškoća djeteta, te obilježja okruženja poput siromaštva, gubitka posla i slično (Ajduković, 1999., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Druga podjela rizične čimbenike dijeli na statične i dinamične. Statični nisu podložni promjenama, ali su predvidljivi, dok su dinamični čimbenici podložni promjenama i odnose na sadašnjost (Wilson i Rolleston, 1994., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Mnogi autori smatraju da je dječji razvoj rizičan tek kada su prisutna najmanje tri i više rizična čimbenika. Takav rezultat su dobili Sameroff i Seife u svom istraživanju te su zaključili kako jedan ili dva rizična

čimbenika ne utječu na djetetov razvoj. Rizik raste kada broj rizičnih čimbenika broji oko tri ili četiri. Također, ukoliko je više od pet rizičnih čimbenika, ne postoji znatno povećanje smanjivanja kognitivnih funkcija djeteta (Sameroff i Seife, 1990., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Dosadašnja istraživanja i literatura navode da je maloljetnička delinkvencija rezultat višestrukih i recipročnih odnosa individualnih karakteristika osobe i ključnih društvenih sustava poput njihovih obitelji, škole, prijatelja i zajednica. Stoga se smatra da su najpouzdaniji rizični čimbenici oni koji uključuju karakteristike i ponašanja unutar pojedinca, obitelji, vršnjaka, škole, susjedstva i zajednice (Henggeler, 1996., prema Borduin, 1999., prema Tarolla i sur., 2002.). Tu istu činjenicu navode i Williams i suradnici 1997. godine te oni rizične čimbenike dijele u nekoliko kategorija, a to su biološki i individualni rizici, rizici koji su povezani sa školom, s obitelji i sa zajednicom. Biološki čimbenici podrazumijevaju perinatalne traume, neurotoksičnost u trudnoći te zloupotrebu ovisnih sredstava od strane majke. Individualni čimbenici podrazumijevaju misli o delinkventnom ponašanju, povezanost s delinkventnim vršnjacima te utjecaj vršnjaka. Čimbenici povezani sa školskim sustavom se odnose na siromašno akademsko postignuće, disciplinske probleme, školski neuspjeh te nedostatnu privrženost školi. Rizični čimbenici u obitelji podrazumijevaju probleme u obitelji, obiteljske konflikte, povijest obitelji koja podrazumijeva visokorizična ponašanja te neadekvatna ponašanja roditelja kao modela. Čimbenici povezani sa zajednicom se odnose na kronično nasilje u zajednici te siromaštvo koje podrazumijeva nižu kvalitetu stanovanja, socijalne skrbi, škole, zdravstvene skrbi i ekonomske deprivacije (Williams i sur., 1997., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Postoji mnogo sličnosti i s drugim podjelama rizičnih čimbenika. Tako, primjerice Tarolla i suradnici čimbenike dijele na one unutar pojedinca, unutar sustava obitelji, unutar sustava vršnjaka, unutar sustava školstva te unutar sustava zajednice. Rizični faktori unutar pojedinca su zloupotreba droga, slabije verbalne vještine, nisko samopoštovanje, odbacivanje vršnjaka, loš školski uspjeh, nezrelo moralno rasuđivanje, stavovi koji naginju antisocijalnom ponašanju te nizak društveni konformizam. Rizični faktori unutar sustava obitelji su nedostatak roditeljskog nadzora, neprijateljstvo, maltretiranje, niska privrženost i toplina, nedostatak kohezije, visok stres, neprikladna disciplina, roditeljski problemi poput zloupotrebe droga te kriminalne aktivnosti. Rizični čimbenici unutar sustava vršnjaka

su druženja s devijantnim vršnjacima, slabije vještine odnosa te nedostatak odnosa s prosocijalnim vršnjacima. Rizični čimbenici unutar sustava školstva su loš školski uspjeh i napuštanje studija, niska posvećenost obrazovanju i niska motivacija te loši školski uvjeti poput loše akademske kvalitete, problematično okruženje i slično. Rizični čimbenici unutar sustava susjedstva i zajednice su kriminalno okruženje, niska organiziranost i zajedništvo među stanovnicima, slaba društvena podrška (poput Crkve i susjeda) te česta preseljenja (Tarolla i sur., 2002.).

Također, postoji modificirana tablica pregleda rizičnih i zaštitnih čimbenika za rani početak delinkvencije ovisno o kronološkoj dobi, koja je prikazana u nastavku.

Tablica 5.1.

Rizični i zaštitni čimbenici kod maloljetnih osoba

Domena	Rizični čimbenici, rani početak, 6-11 godina	Rizični čimbenici, rani početak, 12-14 godina	Zaštitni čimbenici
Individualni	Opći prijestupi Zloupotreba droga Biti muško Agresija Hiperaktivnost Problem/antisocijalna ponašanja Izloženost nasilju na televiziji Medicinski, fizički problemi Nizak IQ Antisocijalni stavovi Vjerovanja nepoštenje	Opći prijestupi Nemir Teškoće koncentracije Ulazak u rizike Agresija Biti muško Fizičko nasilje Antisocijalni stavovi Vjerovanja Kaznena djela protiv drugih osoba Problem/antisocijalna ponašanja Nizak IQ Zloupotreba droga	Netolerantni stavovi prema devijacijama Visok IQ Biti žensko Pozitivna socijalna orijentacija Percipiranje sankcija za upotrebu agresije
Obiteljski	Nizak socijalno-ekonomski status/siromaštvo Antisocijalni roditelji Siromašni odnosi roditelj/dijete Neskladna, popustljiva ili nekonzistentna disciplina Odvajanje od roditelja Drugi uvjeti Roditelji zlostavljači Zanemarivanje	Siromašni odnosi roditelj/dijete Neskladna i popustljiva disciplina Slabo nadgledanje Siromašno roditeljsko uključivanje Antisocijalni roditelji Razrušen dom Nizak socijalno-ekonomski status/siromaštvo Roditelji zlostavljači Obiteljski konflikti	Topli odnosi i potpora roditelja ili drugih odraslih osoba Roditeljska pozitivna evaluacija vršnjaka Roditeljsko nadgledanje

Školski	Siromašni stavovi Školska izvođenja	Siromašni stavovi, izvođenja Akademski neuspjesi	Dogovor sa školom Prepoznatost za uključivanje u konvencionalne aktivnosti
Vršnjačke grupe	Slabe socijalne veze Antisocijalni vršnjaci	Slabe socijalne veze Antisocijalni, delinkventi vršnjaci Članstvo u bandama	Prijatelji uključeni u konvencionalne aktivnosti
Zajednica		Kriminal u susjedstvu Droga Dezorganizacija susjedstva	

Izvor: Office of the Surgeon General, 2001., prema Bašić, 2009., prema Martinjak i Odeljan, 2016.

S obzirom na sve ovo, može se zaključiti kako je zahtjevno pronaći univerzalne tretmane za rad s delinkventnim maloljetnicima. Zbog različitih faktora u njihovoj etiologiji, oni predstavljaju heterogenu skupinu s različitim potrebama razrješavanja njihovog problematičnog ponašanja. Veliki problem stvara i njihova niska motivacija za promjenom, neposlušnost, nedostatak povjerenja, visoka razina ljutnje i impulzivnosti (Garrett, 1985., prema Mulvey i sur., 1993., prema Tarolla i sur., 2002.). Veliku ulogu ima i obitelj koja, ukoliko se ona i maloljetnik u potpunosti ne posvete sprječavanju delinkvencije, doprinose visokom riziku za recidiv kod maloljetnika (Chamberlain i sur., 1984., prema Kazdin, 1990., prema Tarolla i sur., 2002.). Uz sve to, istraživanja Dumasa i Wahlera provedena 1983. i 1987. godine govore kako niska razina socioekonomskog statusa i visoka razina socijalne izolacije, doprinose pogoršanju maloljetničke delinkvencije i smanjuju šanse za njezin prestanak (prema Tarolla i sur., 2002.). Važno je imati na umu i dvije skupine čimbenika koji utječu na povećanje maloljetničke delinkvencije, a to su unutarnji odnosno subjektivno-psihološki i vanjski odnosno socijalni i kulturni čimbenici (Miller i Kraus, 1994., prema Derk i Stašević, 2017.).

Marczyk i suradnici (2003., prema Ricijaš, 2009.) su sumirajući rezultate mnogih istraživanja, došli do zaključka i varijabli koje su povezane s recidivizmom maloljetnika. Prema njima, to su:

- Dob maloljetnika prilikom prve optuženosti ili osuđenosti
- Broj institucionalnih smještaja
- Broj prijašnjih optužbi ili uhićenja
- Akademski uspjeh
- Agresivno ponašanje u školi
- Konzumiranje sredstava ovisnosti
- Roditeljska kontrola
- Antisocijalno ponašanje roditelja
- Povezanost s antisocijalnim vršnjacima
- Negativni pritisak vršnjaka
- Poremećaj pažnje i hiperaktivni poremećaj
- Poremećaj ophođenja
- Osobnost i temperament
- Prokriminalni stavovi i uvjerenja

5.2. Činitelji zaštite

Smatra se da su zaštitni čimbenici oni koji utječu na osobu tako da povećavaju vjerojatnost pozitivnih razvojnih ishoda te osobe (Kranželić Tavra, 2002., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Shader navodi dva shvaćanja ovih čimbenika. Prvo shvaćanje je koncipirano na način da su zaštitni i rizični čimbenici dva suprotna pola jednog kontinuuma. Drugo shvaćanje smatra da su zaštitni čimbenici obilježja koja u interakciji s rizičnim čimbenicima djeluju tako da umanjuju njihov štetan utjecaj (Shader, 2004., prema Ricijaš, 2009.). U tablici 5.2. su prikazani zaštitni čimbenici prema Williamsu i suradnicima (1997.). i prema psiholozima iz Nuerenberga (Ajduković, 1999., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Proučavajući obadva popisa čimbenika, može se primijetiti kako je vrlo bitan odnos sa roditeljima, vanjski sustav

potpore što uključuje i školstvo i zajednicu, osobnost i temperament osobe, njene vještine suočavanja s problemima te otpornost osobe.

Tablica 5.2.

Prikaz zaštitnih čimbenika prema Williamsu i suradnicima te psiholozima iz Nuereberga

Williams, Ayers i Arthur:	Psiholozi iz Nuereberga;
Ženski spol	Stabilan emocionalni odnos s barem jednim roditeljem
Jaka povezanost s roditeljima	Socijalna podrška unutar obitelji i izvan nje
Otpornost i pozitivan temperament	Otvorena i podržavajuća klima u školi
Sposobnost i prilagođavanje za oporavak	Ravnoteža između zahtjeva za postignućem i socijalne odgovornosti
Dogovori s obitelji	Kognitivna kompetentnost
Podržavajuća obiteljska klima	Obilježja temperameta koja doprinose djelotvornom suočavanju
Prosocijalna orijentacija	Aktivno suočavanje sa stresorima
Jaki vanjski sustav podrške usmjeren na jačanje dječjih napora sa sukobljavanje s rizicima i stresorima	Doživljaj osobne djelotvornosti koji odgovara pozitivnom samopoimanju i samopouzdanju
Vještine rješavanja socijalnih problema	Osjećaj smisla, strukture i značenja tijekom osobnog razvoja
	Dostupnost socijalnih modela koji potiču konstruktivno suočavanje

Izvor: Williams i sur., 1997. i Ajduković, 1999., prema Martinjak i Odeljan, 2016.

S obzirom da rizični i zaštitni čimbenici djeluju zajednički, njihova dinamička povezanost se može objasniti kroz 3 konceptualna modela. To su model kompenzacije, zaštitni model i model izazova. Model kompenzacije je model koji objašnjava da zaštitni čimbenici svojim utjecajem neutraliziraju utjecaje rizičnih čimbenika. Primjerice, to bi značilo da zaštitni čimbenik roditeljske potpore i pozitivnih odnosa neutralizira utjecaje štetnih čimbenika poput slabijeg socioekonomskog statusa i života u rizičnim četvrtima. Kroz model izazova smatra se da su rizični čimbenici pokretači razvijanja i jačanja zaštitnih čimbenika, primjerice rizični čimbenik članstva u bandi dovodi do jačanja zaštitnog čimbenika roditeljskog nadgledanja. Treći model je zaštitni model koji sjedinjava, proširuje i modificira prethodna dva modela. On smatra da ako zaštitni čimbenici ne mogu u potpunosti ukloniti štetne efekte rizičnih

čimbenika, onda ih mogu smanjiti ili promijeniti. Primjerice, na maloljetnika i njegovu ovisnost o drogi mogu utjecati prijatelji uključeni u konvencionalne aktivnosti te oni, iako ne mogu u potpunosti ukloniti rizični čimbenik, mogu utjecati na njegovo smanjenje. Također, smatra se da su zaštitni čimbenici vrsta barijere između maloljetnika i rizičnih čimbenika koja doprinosi jačanju otpornosti te osobe (Popović-Ćitić i Žunić-Pavlović, 2005., prema Martinjak i Odeljan, 2016.). Korištenje ovog pristupa, kroz princip rizičnih i zaštitnih čimbenika, stvara važnu praktičnu korisnost za stručnjake jer im omogućava planiranje intervencija na individualnoj i društvenoj razini, što onda uključuje i sankcioniranje maloljetnika (Ricijaš, 2009.).

6. Zaključak

Zadnjih nekoliko desetljeća se sve više pozornosti, što znanstvene, što medijske i društvene, posvećuje maloljetnicima kao počiniteljima kaznenih djela. Maloljetnička delinkvencija je relativno nov pojam, a podrazumijeva sva kažnjiva ponašanja počinjena od strane osoba mlađih od osamnaest godina. Stoga je i maloljetničko kazneno pravo poseban i odvojen dio kaznenog prava. U Hrvatskoj vrlo važnu ulogu ima Zakon o sudovima za mladež, koji maloljetnom osobom smatra osobu od četrnaest do osamnaest godina života te u tom razdoblju dobiva kaznenu i prekršajnu odgovornost. Dijelimo ih na mlađe i starije maloljetnike, te im se ovisno o dobi mogu izreći odgojne, sigurnosne mjere te kazna zatvora. Sudi im se u jedinstvenom, pojednostavljenom i hitnom postupku. Njihov položaj se uvelike razlikuje od položaja punoljetne osobe, te na neki način imaju „privilegiran“ položaj kojim se nastoji utjecati na maloljetnikovu ličnost radi sprječavanja kriminaliteta u odrasloj dobi i radi njegove dobrobiti, imajući na umu da je to doba odrastanja i učenja. U 3. poglavlju su obrađeni statistički podatci u razdoblju od 2015. do 2022. godine u Hrvatskoj. Uočena je silazna krivlja broja prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnika. I u svijetu je uočen sličan trend, što mnogu autori objašnjavaju mišljenjem da su danas kod mladih više prisutni internalizirani problemi. Što se tiče područne rasprostranjenosti, u 2022. godini najveći broj počinitelja je zabilježen u zagrebačkoj policijskoj upravi koja je ujedno i najveća policijska uprava, a najmanje u virovitičko-podravskoj upravi koja je veličinom i manja policijska uprava. Promatrajući odnos udjela muških i ženskih maloljetnih počinitelja kaznenih djela, vidljivo je da gotovo uvijek većinu čine muški počinitelji. Iako, zadnjih godina je zabilježen porast udjela maloljetnica kao počiniteljica. Mlađim

maloljetnicima se sve tri mjere (mjere upozorenja, zavodske mjere i mjere pojačanog nadzora) podjednako izriču, a starijim se najčešće mjera upozorenja i mjera pojačanog nadzora. Najčešće su činili kaznena djela protiv imovine, a zatim kazneno djelo protiv života i tijela. Što se tiče kategorije kaznenih djela protiv imovine, najčešća djela su bila djela krađe, teške krađe te djelo oštećenja tuđe stvari. Promatrajući navedeno razdoblje, evidentno je da su i djela krađe i teške krađe u silaznom trendu prema broju počinitelja, pa je tako primjerice 2022. godine bilo zabilježeno 4 puta manje mlađih maloljetnika počinitelja naspram 2015. godine. Vrlo važan dio u objašnjavanju maloljetnika kao počinitelja imaju činitelji rizika i činitelji zaštite, odnosno takozvani razvojni model koji je vrlo efektivan prilikom određivanja tretmana, ali i prevencije. Mnogi autori navode podjelu rizičnih čimbenika u nekoliko kategorija, a to su biološke, individualne, rizike koji su povezani sa školom, s obitelji i sa zajednicom. Unatoč svemu, zahtjevno je pronaći univerzalne tretmane za rad s ovom skupinom. Dodatan problem stvara maloljetnička niska motivacija za promjenom, nedostatak povjerenja u stručnjake, neposlušnost i visoka razina ljutnje i impulzivnosti. Na njihov recidiv utječe dob maloljetnika prilikom prve optuženosti, akademski uspjeh, broj prijašnjih optužbi ili uhićenja, negativan pritisak vršnjaka, roditeljska kontrola, osobnost, temperament i slično. Na drugom kraju spektra se nalaze zaštitni čimbenici koji utječu na povećanje pozitivnih razvojnih ishoda za maloljetnika. Neki od tih čimbenika su jaka povezanost s roditeljima, otpornost, pozitivan temperament, dogovori s obitelji, vještina rješavanja socijalnih problema, podržavajuća klima u školi, socijalna podrška i slično. S obzirom da se zagovaraju izvansudski postupci rada s maloljetnicima počiniteljima, važnu ulogu ima upravo Hrvatski zavod za socijalni rad u pravnom i društvenom smislu.

Popis tablica

Tablica 4.1: Najčešće prijavljena kaznena djela protiv imovine počinjena od strane maloljetnika u 2015. i 2022. godini.....	17
Tablica 5.1.: Rizični i zaštitni čimbenici kod maloljetnih osoba.....	22
Tablica 5.2.: Prikaz zaštitnih čimbenika prema Williamsu i suradnicima te psiholozima iz Nuerenberga.....	25

Popis grafikona

Grafikon 3.1.: Prikaz udjela prijavljenih kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnih osoba u ukupno prijavljenim kaznenim djelima u razdoblju od 2015. do 2022. godine u RH.....	10
Grafikon 3.2.: Broj prijavljenih, optuženih i osuđenih maloljetnih osoba u razdoblju od 2015. do 2022. godine u RH.....	11
Grafikon 3.3.: Broj prijavljenih maloljetnika počinitelja po policijskim upravama u 2022. godini.....	12
Grafikon 3.4.: Najčešće grupe kaznenih djela počinjenih od strane maloljetnika u 2022. i 2015. godini.....	13
Grafikon 3.5.: Prikaz udjela prijavljenih muških i ženskih maloljetnih počinitelja u 2022. godini.....	14
Grafikon 3.6.: Prikaz mjera izrečenih starijim i mlađim maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u 2022. godini.....	15
Grafikon 4.1.: Kazneno djelo krađe u razdoblju od 2015. do 2022. godine.....	18
Grafikon 4.2.: Kazneno djelo teške krađe u razdoblju od 2015. do 2022. godine.....	19

Literatura

1. Bezić, R. (2020). *Juvenile Delinquency in the Balkans: A Regional Comparative Analysis based on the ISRD3-Study Findings*. Berlin: Duncker & Humblot.
2. Derenčinović, D. i Getoš, A. M. (2008). *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
3. Derk, D. i Stašević, I. (2017). Usporedba nekih trendova maloljetničke delinkvencije u Hrvatskoj tijekom rata i nakon rata. *Policija i sigurnost*, 26(2), 168-181.
4. Doležal, D. (2014). *Kriminalitet i društvo*. (PowerPoint prezentacija). Posjećeno 26.2.2023. na mrežnoj stranici CROSBİ: <https://www.bib.irb.hr/755641>
5. Doležal, D. (2017). Posljedice normiranja kriminološkog pojma „Kriminalni životni stil“ u pravnom sustavu-slučaj Velike Britanije. *Zbornik Pravnog fakulteta*, 67(6), 963-985.
6. Dragičević Prtenjača, M. i Bezić, R. (2018). Perspektiva uvođenja doktrine doli incapax u hrvatskom maloljetničko kazneno pravo. *Macedonian Journal for Criminal Law and Criminology*, 25(1), 1-37.
7. Državni zavod za statistiku (2016). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2015*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/10-01-02_01_2016.htm
8. Državni zavod za statistiku (2017). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2016*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/10-01-02_01_2017.htm
9. Državni zavod za statistiku (2018). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2017*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za

- statistiku: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/10-01-02_01_2018.htm
10. Državni zavod za statistiku (2019). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2018.* Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/10-01-02_01_2019.htm
 11. Državni zavod za statistiku (2020). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2019.* Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/10-01-02_01_2020.htm
 12. Državni zavod za statistiku (2021). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2020.* Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10007>
 13. Državni zavod za statistiku (2022). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2021.* Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29164>
 14. Državni zavod za statistiku (2023). *Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2022.* Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58027>
 15. Hrvatska enciklopedija (2021). *Delinkvencija.* Posjećeno 13.3.2023. na mrežnoj stranici Hrvatske enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=14390>
 16. Kazneni zakon. *Narodne novine*, 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22.
 17. Kovčo Vukadin, I. (2009). Kriminalitet mlađih punoljetnih osoba u Hrvatskoj: Struktura i trendovi. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 16(1), 27-40.
 18. Martinjak, D. i Odeljan, R. (2016). *Etiološki i fenomenološki čimbenici maloljetničke delinkvencije.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

19. Mikšaj-Todorović, Lj. i Buđanovac, A. (1998). Neka osobna i ponašajna obilježja malodobnih delinkvenata s obzirom na regiju prebivanja u Republici Hrvatskoj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 6(1), 1-20.
20. Mikšaj-Todorović, Lj., Kuharić, M. i Butorac, K. (1999). Karakteristična ponašanja malodobnih počinitelja razbojništva. *Kriminologija & socijalna integracija*, 7 (2), 171- 188.
21. Ministarstvo unutarnjih poslova (2016). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2015. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Statistika_2015_nova.pdf
22. Ministarstvo unutarnjih poslova (2017). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: [https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016WEB%20\(3\).pdf](https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016WEB%20(3).pdf)
23. Ministarstvo unutarnjih poslova (2018). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2017. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%202017.pdf>
24. Ministarstvo unutarnjih poslova (2019). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2018. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled%20temeljnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%20i%20rezultata%20rada%20u%202018.%20godini.pdf>
25. Ministarstvo unutarnjih poslova (2020). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WE_B.pdf

26. Ministarstvo unutarnjih poslova (2021). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:
https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf
27. Ministarstvo unutarnjih poslova (2022). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:
https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf
28. Ministarstvo unutarnjih poslova (2023). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:
https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf
29. Ministarstvo unutarnjih poslova. *Maloljetnička delinkvencija i zakonska podloga*. Posjećeno 25.2.2023. na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: <https://mup.gov.hr/savjeti-281567/nasilje-281582/djeca-i-maloljetnici-741/maloljetnicka-delinkvencija/maloljetnicka-delinkvencija-i-zakonska-podloga/281954>
30. Paušek, K., Žuvela Piculin, I., Paušek, D. i Sindik, J. (2017). Sociološki osvrt na devijantno ponašanje maloljetnika u Blatu na otoku Korčuli. *Sestrinski glasnik*, 22(3), 254-261.
31. Radetić-Paić, M. i Maružin, E. (2009). Neka obilježja maloljetničke delinkvencije na području nadležnosti policijske postaje Rovinj. *Kriminologija & socijalna integracija*, 17(1), 69-77.

32. Ricijaš, N. (2009). *Pripisivanje uzročnosti vlastitog delinkventnog ponašanja mladih*. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada.
33. Ricijaš, N., Mandić, S. i Lamešić, L. (2022). Dinamika kretanja kriminaliteta maloljetnika u Republici Hrvatskoj od 2000. do 2020. godine. *Kriminologija & socijalna integracija*, 30(1), 70-104.
34. Struna-Hrvatsko strukovno nazivlje. *Fenomenologija kriminaliteta*. Posjećeno 13.3.2023. na mrežnoj stranici Strune:
<http://struna.ihjj.hr/naziv/fenomenologija-kriminaliteta/49309/>
35. Tarolla, S. M, Wagner, E. F., Rabinowitz, J. i Tubman, J. G. (2002). Understanding and treating juvenile offenders: A review of current knowledge and future directions. *Aggression and Violent Behavior*, 7(2), 125-144.
36. United Nations General Assembly (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Dostupno na mrežnoj stranici: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
37. Zagorec, M. (2018). Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Policija i sigurnost*, 26(4), 283-301.
38. Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje. *Narodne novine*, br. 133/12.
39. Zakon o sudovima za mladež. *Narodne novine*, br. 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19.